

Aug. 2016

Helvig Kinch

– første formand for Kvindelige Kunstneres Samfund 1916

Af Minna Kragelund

Helvig Kinch foretog i maj 1911 en rejse til Berlin sammen med fem andre billedkunstnere: Mary Elisa Bonfils, Ellen Stibolt, I. M. [Julie Madsen], Harriet Fischer Jørgensen og Ebba Holm. På dette fotografi ses Helvig Kinch siddende i forreste række til højre. Fem år senere stiftedes på initiativ af Helvig Kinch, Marie Henriques og Anne Marie Carl-Nielsen én af verdens første faglige foreninger for kvindelige kunstnere, nemlig Kvindelige Kunstneres Samfund (KKS). Helvig Kinch valgtes som første formand. Fotografiet er senere skænket til KKS af Ebba Holm og forefindes i KKS-arkivet. (Red.)

Data

Helvig Kinch, f. Amsinck, 10.12.1872 – 31.8.1956.

Gift 5.10.1903 med arkæolog Karl Frederik Kinch, 15.3.1853 – 26.8.1921.

Børn: Gunhild, 1904.

Helvig Kinch (HK) gik 1888-90 på **Tegne- og Kunstindustriskolen for Kvinder**. 1891-94 var hun elev af Viggo Johansen på Kunstsolen for Kvinder.

En del oplysninger om og henvisninger til HK og hendes værker kan googles på nettet, bl.a. om at hun har illustreret børnebøger om indianere, har malet skibsmalerier til Handels- og Søfartsmuseet og tegnet forlæg til broderier. Hendes malerier sælges stadig på auktion og på nettet, fortrinsvis med motiver af heste og landskaber.

Hendes mand – klassisk filolog og arkæolog K. F. Kinch – havde tilsyneladende ikke fast arbejde, men mange års engagement som arkæologisk ekspeditionsleder finansieret af Carlsbergfondet. Når han var i Danmark, underviste han af og til på gymnasium, men det kunne se ud til, at HKs indtægt også var nødvendig, - måske derfor de meget forskellige opgaver.

Udstillinger

1. Separatudstilling 1916

Forsidetekst: "Katalog Nr. 49 – November 1916 Fortegnelse over **Malerier, Tegninger og Skulpturer** af Fru HELVIG KINCH. Udstillede hos Kunsthandler Chr. Larsen, Højbroplads 9, 1. sal. Tlf. Byen 3369. Daglig fra 9-5."

74 katalognumre: 1-50: malerier, 51-71: tegninger og 72-74: skulpturer. Ca. halvdelen af de udstillede værker er motiver fra Rhodos.

2. 10 års jubilæumsudstilling, Kvindelige Kunstneres Samfund 1926

HK udstillede to sofapuder og tre lyseduge på Kvindelige Kunstneres udstilling på Kunstindustrimuseet i 1926. Udstillingen viste norsk, svensk og dansk kunsthåndværk. Den ene pude er gengivet i tidsskriftet *Skønvirke* 1926, s. 181 i museumsinspektør Elna Mygdals anmeldelse af udstillingen. På puden ses 4 heste sandsynligvis spændt for en vogn.

Elna Mygdal var selv uddannet på Tegne- og Kunstindustriskolen for Kvinder, og hun skrev bl.a. i sin anmeldelse:

"...Flere andre Arbejder, baade vævede Kopier og Broderier, er vel udførte. Mest dominerer Korsstingsbroderierne, af hvilke en Del nærmest er blevet Maleriimitationer. Men disse har ligesom syede Pengesedler fra Empiretiden og andre syede Efterligninger væsentligst Betydning som Kuriositet, og Genren er ikke udviklingsdygtig. Man skal ikke med Naal og Traad og Tusinder af Korssting eller andre Sting fremstille Motiver, som kan gøres lettere, hurtigere og bedre med Pensel og Farve. En Del græske Motiver er ogsaa udført i Korssting. Af disse klarer Fru *Helvig Kinchs* sig bedst, medens Teknikken ødelægger Konturerne paa de, der har smaa Former. Om begge Parter saavel som om Batikarbejderne gælder det, at selv om de i og for sig kan være gode, er de ikke dansk nationalt prægede. Græske Former har været brugte mange Steder og mange Gange før og vil formodentlig blive det fremdeles..."

Forlæg til broderier

I min artikel i jubilæumsbogen for Kvindelige Kunstneres Samfund fortæller jeg om tre kunstnere – Jo Hahn Locher, Bizzie Høyer og Margrete Drejer, der alle tegnede forlæg til broderier, som fik en "levetid" på 50-80 år. De tegnede forlæg fra ca. 1910. og materialer til "deres" broderier solgtes stadig i Clara Wævers/Eva Rosenstands forretning i 1980'erne. En usædvanlig bedrift, at et motiv kan "holde" over så mange år.

I løbet af min søgning efter oplysninger om HK viste det sig, at hun formodentlig kunne være blevet den fjerde kunstner i min artikel til jubilæumsbogen. Hele sit liv tegnede og malede hun heste, og til Clara Wævers forretning tegnede hun i slutningen af 1920'erne forlæg til et broderi til en kakkellovnsskærm med en flok heste i løb. I forretningens katalog fra 1986 sælges dette mønster og materialer til brug for et vægbillede, ganske som det skete med Bizzie Høyers forlæg, se s. 170 i "100 års øjeblikke".

Det broderede hestebillede måler færdigt 73x84 cm, er broderet med uldgarn på fin stramaj med ca. 10 sting pr 2 cm, og det hele kostede 956,20 kr. En krævende affære både økonomisk og tidsmæssigt, men altså aktuel ca. 65 år efter, at forlægget blev tegnet.

Når jeg ovenfor skriver, at HK *formodentlig* kunne være blevet den fjerde kvinde i min jubilæumsartikel, skyldes det, at jeg pt. ikke har sikker dokumentation for, at netop HK har tegnet forlægget med de løbende heste. I mine mange års arbejde med tekstiler, kunsthåndværk og kunst er jeg ikke stødt på en kunstner fra den tid, der så suverænt kunne tegne bevægelse ind i en form – og altså her i hestens form. Så efter min bedste overbevisning mener jeg, at ophavskvinden er HK. Jeg vil sætte stor pris på at høre fra læsere, der kan fortælle mig mere om dette Clara Wæverbroderi, om HK og om samtidige kunstnere, der tegnede heste som forlæg for tekstile arbejder. Eller som kan give mig andre oplysninger, der leder nærmere en sikker vurdering.

Dokumentation af arkæologiske fund

Senere i min søgen kom jeg ind i arkæologiens verden og i de store danske udgravninger i Grækenland omkring 1900. Ikke alene fascinerede stofområdet mig, men især HKs utroligt fine tegninger både i sort/hvid og i farver, og hendes evne til at tegne spændstige former og linjer, der står og dirrer. Efterhånden fik jeg den tanke, at HKs æuvre kom til at falde mellem to stole eller to fagområder: kunsten og arkæologien, og at det ene område ikke har værdsat – eller kendt? – til det andet område? Det er måske en af grundene til, at hendes eftermæle ikke er så markant?

Bøger hvori HK omtales eller nævnes:

3. **Søren Dietz og Steffen Trolle: Arkæologens Rhodos, Nationalmuseet 1974, 131 s., ill.**
(lånt fra Roskilde bibliotek)

Indledningsvis er der i bogen en fin beskrivelse af de vanskelige og strabadserende forhold, som de danske arkæologer måtte arbejde under både mht. bevillinger til udgravning og til transport og boligforhold på Rhodos. Der er beskrivelser af dage på æselryg for at komme frem.

K.F. Kinch og hans kone Helvig Kinch er i perioder på Rhodos/i Grækenland (og Tyrkiet?) mellem 1902-1914. K.F. Kinch bliver til sidst syg og må derfor og pga Første Verdenskrig rejse hjem til Danmark i 1914.

Arkæologens Rhodos er en lille velskrevet populærvideenskabelig bog med mange illustrationer – fx s. 30, hvor tre tegninger stammer fra "Kinchs ufuldendte manuskript" og måske er tegnet af Helvig K.

Foto: s. 12 vises et foto med 8 personer – ekspeditionsdeltagere + gæster – i marts 1903 i Lindos. De to midterste personer i bageste række er K.F. Kinch og "frk. Amsinck", der otte måneder efter blev viet til K.F. Kinch. På billedet er han 50 år og hun 31 år. Året efter brylluppet får de deres eneste barn Gunhild.

(Samme billede bringes s. 9 i: Lone Wriedt Sørensen og Peter Pentz: Lindos IV, 2, Copenhagen, 1992).

4. **Hanne Pedersen: Dialog med Akropolis. Danske kunstnere i Athen. Udg. 2012 af KunstCentret Silkeborg Bad og Antikmuseet Aarhus Universitet. 96 s., ill. s/h og farve.**
(Holbæk bibliotek).

Handler om tre kunstnere – Søren Elgaard, Karin Birgitte Lund og Bjarke Regn Svendsen – der sammen besøgte Akropolis for at diskutere den klassiske arkaiske kunst og sporene fra fortiden, der rummer skønhed og fortolkningsmuligheder. Ud over nutidige værker skabt af de tre kunstnere omtales afstøbninger og værker af Anne Marie Carl-Nielsen m.fl.

I et kapitel fortælles om den generation af kunstnere – både mænd og kvinder, som omkring 1900 aktivt tolkede og skildrede Akropolis. Bl.a. indgik danske kunstnere som Elise Konstantin-Hansen, Ingrid Kjær, Anne Marie Carl-Nielsen, **Helvig Kinch**, Marie Henriques og Sofie Holten i samarbejde med datidens arkæologer omkring kopiering, tegning og maling (pastel?) af de udgravede genstande og bygningsanlæg.

Fx står der s. 58: "...der kunne ikke tages afstøbninger af de nyfundne polykrome skulpturer. Det ville ødelægge farvesporene, så kopier udført af professionelle billedhuggere var løsningen. Flere kvindelige danske kunstnere kom til Athen, hvor de arbejdede sammen med arkæologerne, dels med at udføre akvareller efter de polykrome fund, dels med at udføre skulpturelle kopier." Kunstnerne kaldes "skulpturelle kopister", og de var yderst estimerede i samtiden.

16 sider om Anne Marie Carl-Nielsen.

½ side om Helvig Kinch

Teksten om HK er den samme som i Weilbach.

Note af Minna Kragelund: Et farvelagt billede af en hest tegnet af HK gengives, og det fremgår (ligesom underforstået?), at det er en akvarel, men jeg er i tvivl, for i Kinch-ægteparrets hovedværk om udgravningerne i Vroulia har jeg en formening om, at alle HK's farvelagte illustrationer er pasteller eller en kombination af akvarel og gouache. Se nærmere nedenfor under omtale af bogen om Vroulia, om mine udskrifter fra Salmonsens Konversationsleksikon og om Anna Ancher. Men en kunstner må hjælpe mig og se nærmere på dette forhold!

S. 20 bringes et interview med Karin Birgitte Lund, der formulerer sig om form og energi. Hun siger, at intet kan hamle op med arkaiske skulpturers ro og rytme, - det er noget af de mest fornemme og stramme og spændstigste. Formerne er spændte til bristepunktet, sprængfyldte af energi – selv om de er statiske. De står nærmest som nogle søjler og har ikke noget personligt udtryk, som de senere skulpturer i den hellenistiske periode har. Hun nævner også en hund, der er i bevægelse, fuld fart frem og samtidig er den fastfrosset, fast og stram i formen og fyldt med den arkaiske viden og den vidunderlige, overordnede ro.

Historik 1830 blev Grækenland en selvstændig stat. 1865 blev den danske prins Vilhelm udråbt til Kong Georg af Grækenland. I 1880'erne gjorde den græske regering udgravning af Akropolis til nationalt satsningsområde.

De nyudgravede arkaiske skulpturer bar spor af stærke farver, hvilket stod i skarp modsætning til tidligere udgravede genstande og dermed til lovprisning af antikkens hvide marmor og enkle udtryk. Arkæologer og kunstnere strømmede til Athen bl.a. fra Tyskland, England, Frankrig, Italien, USA og Danmark. Bl.a. malerne Zahrtmann, Joakim og Niels Skovgaard. Kvindelige kunstnere blev "brugt" som dokumentarister, da fotografering endnu ikke var så udbredt i arkæologien. Nogle af

kunstnerne blev selvstændige kopister bl.a. Ingrid Kjær og Anne Marie Carl-Nielsen, dvs. de solgte deres kopier til samlinger, museer, gymnasier/skoler m.fl.

Særlig interessante sider: s. 3 – Indhold, s. 4 – Forord, s. 50-51: Akropolis omkring 1900, s. 58-81 – Danske kvindelige kunstnere i Athen omkring 1900, s. 82-87 – Antikken som forbillede, s. 88-89 – Litteratur.

Carlsbergfondets skriftserie om udgravninger i Grækenland

Carlsbergfondet bekostede – eller støttede? – de arkæologiske ekspeditioner til Grækenland og sørgede for – eller støttede - udgivelse af resultaterne. Disse udgivelser strakte sig over i hvert fald 80 år og er store prætentiøse folianter. Den sidste, jeg har læst – Lindos IV,2 - er dog kun i A4-format! Jeg har hjemlånt flere af disse værker, men ikke alle. Nedenfor beskrives, hvad jeg har set og læst.

5. **Vroulia**

K.F. Kinch

Dessins de Helvig Kinch

Avec une Carte 47 Planches et 139 Figures dans de Texte Berlin 1914 Fondation

Carlsberg Copenhagen Fouilles de Vroulia (Rhodos) 275 s. + 47 plancher + kort. Ill., s/h og farve. Foliant. Fransk tekst.

(Lånt fra Statsbiblioteket I Aarhus).

Det er ægteparrets hovedværk – **hans** hovedværk som arkæolog. Udgravningerne startede i 1907 og løb over en årrække indtil 1914. De var der ikke konstant; i hvert fald rejser hun frem og tilbage mellem Grækenland og Danmark.

Værket er overdådig illustreret. Min optælling viser, at der i teksten og på plancher er ca. 624 tegninger s/h, heraf 280 i brødteksten. 24 farvelagte illustrationer – pasteller? – og 10 fotografier + et kort. Antallet af illustrationer er altså langt højere end nævnt på titelbladet. Dette skyldes, at både fig. og plancher ofte viser flere tegninger, nogle helt op til over 20 tegninger på en planche.

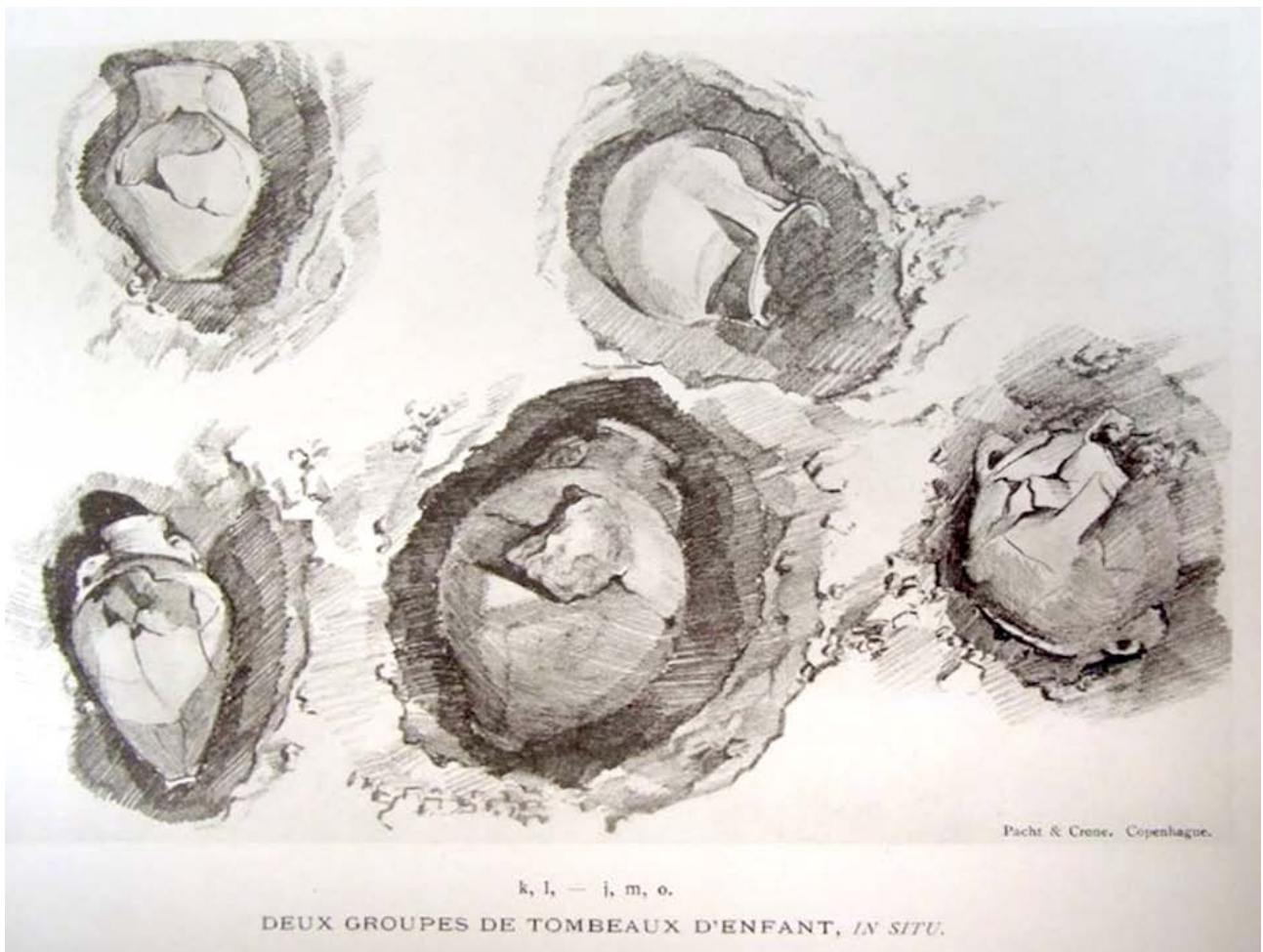
Alle illustrationer er sandsynligvis fremstillet af Helvig K. I andre bøger af Carlsbergfondets skriftserie om de græske udgravninger på Rhodos ses nogle af K.F. Kinch's tegninger, men de har mere skitsens hurtige præg.

Illustrationerne er i deres motivvalg meget varierede. Tegningerne viser bl.a. følgende genstande fra udgravningerne: skåle med eller uden hank eller ører, kander, skår/delelementer, motiver og motivforløb, opsatser, krukker mm. Dertil kommer en del måltegninger af bygningsrester og fundsteder samt landskaber og et par frisurer. Der er mange planter og dyr, bl.a. geder, på genstandene.

Pastellerne viser en skulptur af en rytter (indledningsillustration før titelbladet), skåle med eller uden hank, krukker og skår mm.

Pastellerne er formodentlig HK's tolkning af, hvordan genstanden oprindeligt har set ud, for i de fleste tilfælde er hele genstanden gengivet, tegnet og farvelagt. I nogle tilfælde er dele af genstandens form angivet ved en tegnet streg, men uden at være helt farvelagt, hvilket formodentlig viser, at kun dele af genstanden er fundet.

Der er 47 helsides plancher, hvoraf der er pasteller på de 13 plancher. Resten af plancherne er alene i s/h tegning eller fotografier.

Kinch: *Vroulia*, pl. 30. *Deux Groupes de Tombeaux d'enfant, IN SITU.*

Bogen indledes som nævnt med en pastel af en rytter – og måske har HK lavet både skulpturen og farvelagt den – altså fremstillet en kopi? Denne pastel kommer før bogens titelblad, hvoraf der faktisk er to. - Ligesom de andre folianter udgivet af Carlsbergfondet.

I biografien i Dansk Kvindebiografisk Leksikon står der: "... idet HK smukt og præcist illustrerede ægtefællens hovedværk *Vroulia*, 1914. Sammen med sin mand besøgte hun flere græske byer og tegnede hovedparten af hans arkæologiske fund. Flere af disse tegninger, som blev rost på den grafiske verdensudstilling i Leipzig 1914, ejes nu af Carlsbergfondet og Nationalmuseet. På Rhodos og i Athen malede hun desuden flere oliemalerier med lokale motiver."

Note af Minna Kragelund: Når jeg ser dette kæmpeværk, forstår jeg bedre, at HK i 1926 på KKS's udstilling kunne vise en sofapude med et stort, kompliceret hestemotiv på en sofapudes lille areal. Hun havde jo tegnet i hundredevis af tegninger på vaser, fåde, skåle mm, hvor motivet var afhængig af en på forhånd givet flade. Forstår også, at hun kunne få bevægelse ind i sit begrænsede motiv på sofapuden. Jf. ovenstående citat af Karin Birgitte Lunds udtalelser i Hanne Pedersens bog *Dialog med Akropolis*.

Farvelitografi

Bogen *Vroulia* får en særlig fin anmeldelse vedr. trykket af de farvede plancher, hvortil der er anvendt farvelitografi, som hørte til de nyeste landvindinger i Danmark.

I tidsskriftet *Skønvirke* 1919, 11 Hefte, 5. Aarg. s. 175, 2. spalte, skriver G.N. – redaktør Georg Nygaard – følgende (tidsskriftet udgives af Foreningen for Kunsthåndværk og Selskabet for dekorativ Kunst):

"VROULIA. Dr. K.F. Kinch's store Værk, "*Vroulia*", der behandler de af ham paa Carlsbergfondens Bekostning foretagne Udgravninger paa Rhodos, er fornylig udkommet hos *Georg Reimer* i Berlin. Værket forelaa allerede trykt og færdigt til Udgivelse i 1914, da Krigen udbrød og forhindrede Udgivelsen, og bærer da ogsaa Aarstallet 1914.

Det er et, ogsaa i det Ydre, kosmopolitisk Værk. Teksten er forfattet af en Dansk, skrevet paa Fransk, trykt i Tyskland. Om Værkets store, videnskabelige Betydning, skal vi ikke udtale os. Det, der her interesserer os, er dets Egenskaber som Billedværk.

Allerede paa den grafiske Udstilling i Leipzig i 1914 vakte Illustrationerne, som var udstillede dér, stor Opmærksomhed og var Genstand for meget rosende Omtale i den tyske Presse. Hele Illustrationsmaterialet er dansk Arbejde, udført af *Pacht og Crones Eftfl.* ved *v. Huth & Riis*. Der er til Billedstoffet anvendt fire Reproduktionsmaader: Autotypi (Klichéer) til Tekstillustrationerne, Fotolitografi og Fototypi (Lystryk) til de sorte Plancher og endelig Farvelitografi til de farvede Plancher. Reproduktionerne er udført dels efter selve de udgravede Vaser og Figurer, dels efter Blyantstegninger og Akvareller, udførte af Fru *Helvig Kinch*.

Kinch: Vroulia, p. 46, 6.

Som Helhed maa det siges, at dette Billedmateriale, der udgør en væsentlig Del af det store og statelige Bogværk, forbløffende godt gengiver Originalerne. Navnlig kommer Farvegengivelserne vel nok saa nær den gamle Keramiks Karakter, som det er muligt i Reproduktion.

Dr. K.F. Kinchs store Værk om *Vroulia* vil blandt den danske Literaturs Bidrag til international arkæologisk Forskning komme til at staa Side om Side med P.O. Brøndsted's Arbejder af lignende Art. Men medens *Brøndsted* for ca. 100 Aar siden maatte gaa til Frankrig for at faa sit Billedmateriale reprodiceret, er vi nu i Stand til herhjemme selv at besørge det. *Vroulia* vil derfor ikke blot i arkæologiske, men ogsaa i reproduktionsteknisk Henseende bidrage til at kaste Glans over Danmarks Navn. Der er et baade omfattende og godt udført Stykke Arbejde her foreligger. G.N."

Note af Minna Kragelund: Af denne anmeldelse fremgår det, at HK og hendes mand var helt fremme med hensyn til at vælge den nyeste teknik til trykning af deres værk. Jeg kunne forestille mig, at HK's tegnetalent ogsaa var medvirkende til, at bogens fremtræden blev så rost.

6. Lindos

Fouilles de L'acropole

1902-14

II

Inscriptions

Publiées en grande partie d'après les copies de K.F. Kinch

avec un appendice contenant diverses autres inscriptions rhodiennes par

Chr. Blinkenberg

Tome I (Nos 1-281)

Berlin Copenhague 1941

Fondation Carlsberg Copenhague

592 spalter, ill. s/h. Tegning og foto. Fransk og græsk tekst.

(Odense Universitetsbibliotek).

I introduktionen nævnes K.F. Kinch spalte 12-13, og at dette arbejde er en fortsættelse af hans arbejde. Sp. 13-14 nævnes Helvig Kinch som medhjælper på flere områder; specifikt nævnes hendes tegninger, croquis som stregtegninger. Flere filologer nævnes ogsaa.

Denne bog er bind 2,1.

7. **Bind 2,2** har samme titelblad bortset fra **Tome II (Nos 282-710)**. Spalte 593-1248, ill. s/h. Tegning og foto. Fransk og græsk tekst. (Odense Universitetsbibliotek).

Bind 3 har følgende titelblad:

8. Lindos

Fouilles de L'Acropole

1902-1914 et 1952

III

Le sanctuaire D´Athana Lindia et L´Architecture lindienne par Ejnar Dyggve**avec en catalogue des sculptures trouvees sur l´Acropole par Vagn Poulsen****Tome I****Berlin Copenhague 1960 Fondation Carlsberg Copenhague**

289 s, ill. s/h, tegning og foto. Fransk tekst.

S. 19 nævnes det, at et mindre antal arkitektoniske måltegninger er lavet af maleren Helvig Amsinck, der blev Fru Kinch i 1903. Fx vises s. 142, fig. IV, 11 en croquistegning af Helvig Kinch visende Athena-templet. I øvrigt ses en del tegninger signeret Kinch, og disse har skitsepræg, fx fig. IV, 2, hvilket får mig til at formode, at det er Hr. Kinch – og måske en skitse fra en af de dagbøger/rapporter, som han skrev i alle sine år i Grækenland. Helvig Kinch er også nævnt i brødteksten s. 96 – oven i købet med fremhævet skrifttype.

9. **Lone Wriedt Sørensen og Peter Pentz : Lindos IV, 2 Copenhagen 1992. The National Museum of Denmark og/eller støttet af Carlsbergfondet.** 252 s., ill. s/h og farve. Engelsk tekst. A4-format. (Odense Universitetsbibliotek).

På forsiden/smudsomslaget af bogen er gengivet et maleri af HK visende "The Lindos Acropolis". Maleriet beror i Carlsbergfondet.

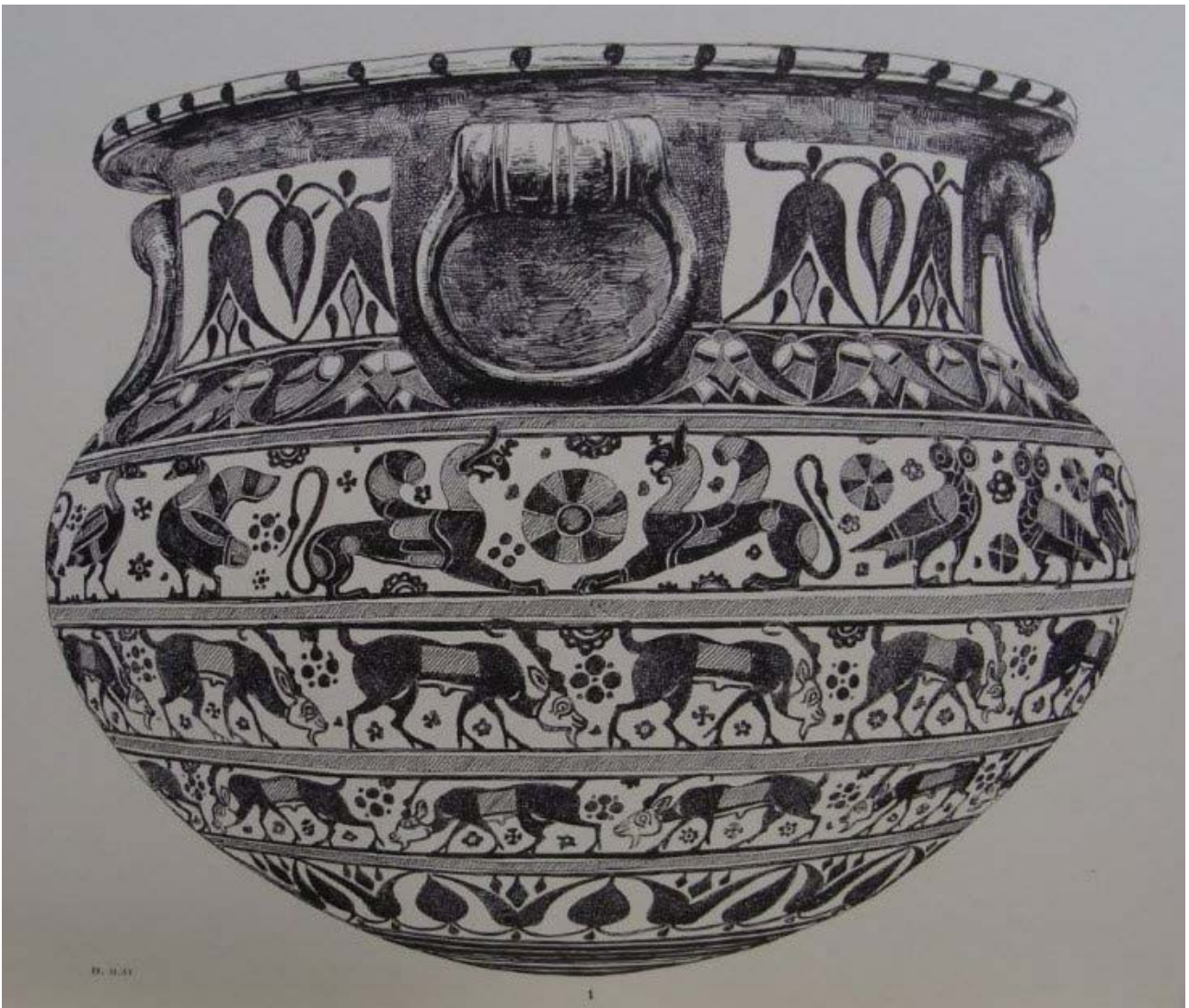
S. 10 er en helsides gengivelse af et andet HK-maleri: "Kinch taking notes". Hr. Kinch sidder i forgrunden med udgravningen i baggrunden.

I bogen nævnes Kinch ofte, bl.a. hans noter mm, og der gengives en del tegninger, hvorunder der blot står fx "Kinch 1904" (s. 143). Da tegningerne er ret primitive og skitseagtige, vil jeg tor, at det er **hr.** Kinchs tegninger og ikke **fru** Kinchs tegninger, men som i nogle af de andre bøger er det svært at bedømme, hvem der har tegnet hvad. Pastellerne er jeg derimod ikke i tvivl om er hendes, og et sted står der, at hun også tegnede måltegninger.

Bogen er videnskabelig og med 5½ sides bibliografi. S. 8 er der en gennemgang af den grundlæggende danske litteratur om de arkæologiske ekspeditioner til Grækenland lige efter 1900 bekostet af Carlsbergfondet. Jeg har svært ved at overskue, hvor mange publikationer, der er udkommet, da der ikke er brugt samme måde til angivelse af rækkefølgen. I de publikationer, som jeg har haft i hånden, nævnes både hr. og fru Kinch, og HKs tegninger bruges løbende. Der henvises til Carlsbergfondets årsskrift 1986, s. 8-15 mht oplysninger om HK. **Jeg har endnu ikke set denne artikel.**

Helvig Kinchs tegne- og malemetoder

I bogen om **Vroulia** præsterer HK illustrationer både s/h og i farve. Trykkemetoden er sandsynligvis litografi, men HKs tegne- og malemetode er sværere at bestemme ud fra bogen; originalerne må studeres for en mere præcis bestemmelse – og disse er ifølge publikationerne enten i Carlsbergfondet eller i Nationalmuseet. Det er især farvegengivelserne, der er svære at bestemme, og jeg vil mene, at der kan være tale om pastel, akvarel og/eller gouache eller tempera; i skrivende stund hælder jeg mest til den sidste metode. De s/h tegninger er tegnet med pen, hvilket kan ses af, at den enkelte streg stort set har samme bredde i hele sin udstrækning; der er altså ikke tale om, at strengen bliver tyndere og/eller svagere, som det kan ske med en blyantsstreg.

Kinch: Vroulia. Pl. 15, 1.

Jeg har læst artikler om tegne- og malemetoder i **Salmonsens Konversationsleksikon**, fordi det er en nogenlunde samtidig publikation skrevet af seriøse forfattere. Det er vigtigt med samtidigheden frem for en historisk udredning, fordi der i en samtidig tekst kan være vurdering af nyt mod gammelt, bemærkninger om, hvad der nu er på mode, og hvor inspirationer og påvirkninger kommer fra "lige nu" etc. etc.. Den slags har jeg hele tiden været på jagt efter, idet jeg anser HK for veluddannet og absolut både orienteret om og erfaren med de mest moderne male- og tegneteknikker. De fleste af de citerede artikler i leksikonet er signeret A.Hk., hvilket står for A. Holck, amtsforvalter i Maribo. Han har skrevet en lang række af leksikonets biografier om kunstmalere og billedhuggere såvel i Europa som i Nordamerika samt artikler om selve metoderne med at skabe kunst. Han har mange udenlandske referencer, både til bøger og navngivne kunstnere.

2. udgave af Salmonsens Konversationsleksikon udkom 1915-1930 og rummede 127.000 opslag. Den 34-årige premierløjtnant og militærhistoriker Christian Blangstrup blev 1891 ansat som redaktør på 1. udgaven af leksikonet, og han begyndte allerede i 1912 på redaktion af 2. udg., hvor han også var redaktør på de første 21. bind, hvorimod bind 22-26 havde Johannes Brøndum-Nielsen og Palle Raunkjær som redaktører.

Pastelmaleri

Pastelfarver Salmonsens Konversationsleksikon, bind XVIII, s. 948, spalte 1, 1924:

"Pastelfarver er meget bløde Farvestifter, der let afgiver deres Farve. De bestaar af et blødt, meget fint malet Mineral som Kaolin, Gips, Talk ell. Ler, der er blandet med det fornødne Farvestof og netop saa meget af et ell. andet Bindemiddel, som er nødvendigt for at holde de pulverformige Stoffer sammen til et Hele." - Signeret K.M.: K. Meyer, Professor.

Pastelmaleri, do, s.948, spalte 1:

"Pastelmaleri (ital. *Pastello*, Dej), Maleri eller rettere Tegning med tørre Farvestifter (se Pastelfarver) paa Pergament, ru Papir ell. præpareret Lærred. Da Farveafskygningerne ikke her som ved Olie- og Akvarelmaleriet kan frembringes ved en Blanding af selve Farverne, maa hver Farvestift saa at sige repræsentere sin Nuance (man har adskillige Hundrede saadanne, haarde, halvhaarde og bløde). Ved at "fordrive", udjævne, Farverne, naar de er satte paa Underlaget, enten med Fingrene ell. med Kork, Stomp o.l. opnaar man den fine Sammensmeltning af Farverne, som i Forbindelse med disses egen Friskhed og Skønhed giver P. dets bløde Ynde og Farvernes fløjlsinde (MK: -lignende?) Overflade. Denne er stærkt modtagelig for ydre Paavirkning og maa derfor skærmes (ogsaa for Sollys, Støv og Fugtighed) ved Glas. P., som man vil føre tilbage til 15. og 16. Aarh. (i hvilket Tid der dog væsentlig kun er Tale om Tegninger med forskelligfarvet Kridt) kom stærkt frem i 18. Aarh., Rokokokunstnerne manøvrerede dets Teknik med megen Gratie. ...Efter at P. dernæst i længere Tid havde ligget saa temmelig brak, er det atter i nyere Tid kommet stærkt paa Mode. I Paris var det især Italieneren de Nittis, der igen bragte P. til Anseelse; størst blev Degas i P.; i England har bl.a. Whistler, i Tyskland har Liebermann udmærket sig. Af nyere danske Kunstnere, der har dyrket P., kan rent eksempelvis nævnes Krøyer, Anna Ancher, Niss og

Fru Wandel, af norske Görbitz, Fr. Thaulow og Asta Nørregaard." (Litt.: C. Robert, *Le pastel* [2. Opl. 1890]. - Signeret A.Hk.: A. Holck, Amtsforvalter (Maribo).

Vedr. **Anna Ancher** og pastelmaling se i udstillingskataloget:

Heide Grape-Albers m.fl.: **Anna Ancher 1859-1935**. Hannover og København 1994, 247 s. ill. s/t og farve, s. 31, 107-114. Desuden udstillingskataloget: Christian Gether m.fl.: **Anna Ancher**, Arken, Museum of Modern Art, 96 s., ill. So/h og farve, 2011, især Elisabeth Fabritius: Anna Ancher og den franske avant-garde, s. 57-87.

Note af Minna Kragelund: Af ovenstående fremgår det, at pastel var en metode og et udtryksmiddel, hvorpå en kunstner kunne få en meget blød, intens og samtidig transparent farvevirkning frem. Men det var et sårbart kunstværk, idet overfladen let kunne ødelægges, og derfor var/er metoden måske ikke den mest indlysende at anvende til reproduktion. I skrivende og læsende stund hælder jeg mere til, at HK kan have anvendt en kombination af metoderne gouache og akvarelmaling.

Gouachemaleri, Salmonsens Konversationsleksikon, b. IX, s. 927, 2. spalte, 1920:

"Gouachemaleri eller Dækfarvemaleri (ital. guazzo, Vandfarve, af guazzare udvande, mætte med Vand) en Art Vandfarvemaleri, Maling med i Vand revne Dækfarver, disse tilberedte med Gummi, Honning e.l.; G's Farver skinner ikke igennem ell. forbinder sig, men dækker hinanden; den hvide Farve gengives saaledes ikke, som ved det "rene" Akvarelmaleri, ved Udsparring af Grunden, men ved Paalægning af kridtagtig Farve; heraf en Ulempe - som med G's Farver overhovedet - , at Dækfarvelaget i tør Luft let skaller af. G. anvendes ikke blot på Papir og Pergament, men også - og med fortrinlig Virkning - på Silke, Atlask, Elfenben (Vifter) o.l. Det brugtes meget i Middelalderens Miniaturer, i Messebøger o.l. fra 17.-18. Aarh. Til Miniatureportrætter, Daaser o.l. (Eks. Svenskeren N. Lafrensen). Ved blandede Metoder er Grænserne mellem G. og Akvarelmaleri blevet flydende." - Signeret A.Hk.

Akvarelmaleri, Salmonsens Konversationsleksikon, bind I, s. 389, spalte 1- s. 391, spalte 2, 1915:

Akvarelmaleri (af ital.: *acquerello*, Vandfarve) er Maleri udført med gennemsigtige Vandfarver. Efter en lang - 1½ sp. - beskrivelse af de mange og strenge regler i engelsk akvarelmaleri, som er det helt toneangivende, står der s. 390, 1. sp. nederst: "A. fremtræder dog langt fra altid i en saadan Skikkelse, som ovf. er antydet; det frembyder mangfoldige Overgangsformer, der glider over i andre tekn. Metoder. Dets Udøvere har til Tider søgt at tilføre det ny Kraft ved at bibringe det noget af Oliemaleriets Fortrin, men har da ogsaa dermed samtidig overskredet den strenge Akvareltekniks Grænser. Man har saaledes ved Paasætning af Grummivand og Linolie søgt at give Farvetonerne mere Kraft og Liv. Den hvide Farve, dels blandet i andre, dels lagt paa hist og her (til Smaalys), skaffer sig efterhaanden mere Raaderum og gør sin betydelige Virkning, men rokker ved Akvarelteknikkens Princip: Gennemsigtigheden. A. nærmer sig i det hele ikke sjældent Gouachemaleriet (s.d.) med dækkende, altsaa ikke transparente Vandfarver. ... Akvarel kan

imidlertid ikke staa sig imod Gouacheteknikkern med dens mere sammensmeltede, kraftig virkende Farver." ...

Og så fortsætter teksten på denne måde endnu 2 sp. – Signeret A.Hk.

Note af Minna Kragelund: **Efter at have læst, tænkt og skrevet alt dette om HKs mulige malemetode, fik jeg den idé at se, om hun i sit katalog fra separatudstillingen i 1916 selv angiver nogle teknikker udover "Malerier. Tegninger og Skulptur."**

Og tænk engang: Ud for 3 værker under "Malerier" står TEMPERA. Så HK fortæller os måske selv, hvilken teknik hun har brugt i Grækenland.

Tempera Salmonsens Konversationsleksikon, bind XXIII, sp. 224-25, 1927:

"Temperamaleri (Malen *a tempera* eller *en détrempe*, af lat. *temperare*, blande, dæmpe) kaldes den Fremgangsmaade, Malerne før Oliemaleriets Opfindelse i Begyndelsen af 15. Aarh. (og ofte en rum Tid efter) benyttede ved Fremstilling af Staffelibilleder paa Træ eller anden Malegrund, undertiden ogsaa paa Mur i Stedet for Frescomaleri. T. har nærmest Karakter af et Maleri, der er udført med dækkende, mat udtørrende Vandfarver (Gouache), og Teknikken er da ogsaa nærmest som ved denne Art af Maleri. Temperafarverne rives i Vand, og som Bindemiddel benyttes bl.a. Æggeblomme (ikke Æggehvide, som det gerne anføres) udrørt i Eddike; Bindemidlet kan for øvrigt være ret forskelligt, saaledes anføres ogsaa Gummi og Honning o.a. og Harpiksopløsninger, de sidste gerne brugt til Iblanding af Farven, hvor den skal anvendes til Lasur. ... Som alt andet var T. i Brug, til det afløstes af Olieteknikken, der frier for Besværet med den hurtige Optørring, tillader Blanding af Farver paa Palet og Tavle, tilsteder en rigere Nuancering af Farven og først og fremmest giver mere malerisk Dybde og Kraft. Efter at have vejet Pladsen ved Staffelimaleriet har Temperateknikken dog stadig været i Anvendelse ved Dekorationsarbejder... I vore Dage er T. igen kommet på Mode; i Udlandets Udstillinger træffes hyppigt Billeder udførte i denne Teknik (i Danmark og Norge af og til), og i London dannedes i 1901 et Kunstnerselskab *The Tempera Society*, der ved Udstillinger i Stiftelsesaaret og senere har søgt at bane Vej for T.'s Genfødsel." ... Signeret (A.R.) A.Hk.

Note af Minna Kragelund: A.R. står for A. Røder, der skrev artiklen om tempera i 1. udgave af Salmonsens Konversationsleksikon. A.Hk. har revideret artiklen til 2. udg.

Note af Minna Kragelund: **Nu – lige før lukningen for denne gang af søgningen efter HK-oplysninger står jeg så efter mange dage og timers søgen og diskussion og ved ikke, hvad jeg skal mene om, hvilken teknik HK brugte som forlæg til bogen om Vroulia. Når sagen bliver lukket op igen, må der skaffes adgang til originalerne (vist i Carlsbergfondet), som jeg så må diskutere med kunstkere. – Det bliver spændende!**

Afsluttet 5.1.2014

Efterskrift

NOTER OG OVERVEJELSER sammenskrevet af Minna Kragelund dec. 2013 efter aflevering af artiklen "Blik for materialers væsen. Om udvikling af kunsthåndværk" til jubilæumsbogen "100 års øjeblikke. Kvindelige Kunstneres Samfund":

Min søgning efter oplysninger om Helvig Kinch (HK) startede, fordi redaktionen af "100 års øjeblikke" gav udtryk for, at KKS-arkivet kun havde få oplysninger om HK. Jeg brugte så en månedstid og anvendte alene nettet og trykte publikationer. Hvis man går videre på arkiver o.a., er der helt sikkert adskilligt mere at hente om denne spændende kvinde, der gjorde sig bemærket i flere fagområder, videnskabelige som kunstneriske.

Noterne er reviderede aug. 2016 og er nu taget op af min "notesskuffe" og overladt til Kvindelige Kunstneres Samfund til formidling til dem, der måtte være interesserede. Jeg gjorde arbejdet af lyst og nysgerrighed og for at samle materiale til et muligt foredrag eller artikel. Det blev i stedet for til brug for KKS' database om kvindelige kunstnere, og den mulighed er jeg glad og taknemmelig for at have fået tilbudt.

Minna Kragelund
seniorforsker
Museum Vestsjælland
www.vestmuseum.dk

Litteratur om Helvig Kinch

Optaget i Weilbachs Kunstnerleksikon, Dansk Kvindebiografisk Leksikon (forf. Lisbet A. Lund), Dansk Biografisk Leksikon, Den blå Bog, Wikipedia m.m.

HK er nævnt kort mange steder, men hovedkilderne er Weilbach (bl.a. lang værkliste) og Dansk Kvindebiografisk Leksikon.

Se desuden litteraturliste og database for KKS-arkivet med protokoller og dokumenter på www.kks-kunst.dk (Red.)